

Бій під Крутами: героїчний вчинок чи трагедія

[Анна Погребна](#)

Щорічно 29 січня відзначають річницю бою під Крутами, знову і знову повертаючись до бою між українськими військовими курсантами та військами червоної армії під командуванням капітана Муравйова під Крутами.

29 січня 1918 року на залізничній платформі в Крутах до 520 українських вояків і студентів з 16 кулеметами та однією гарматою дали бій росіянам, які мали десятикратну перевагу в живій силі, бронепотягах та артилерії.

Бій під Крутами тривав близько шести годин, у ньому загинули від 70 до 100 бійців з української сторони. Втрати більшовицьких військ тоді сягнули 300 людей. Українці затримали росіян на чотири дні, що дало змогу укласти Берестейський мирний договір (Брест-Литовський мирний договір).

Пропонуємо вашій увазі точку зору наукового співробітника Інституту історії України НАН України Віталія Скальського: Яким був 1918 рік в історії

України, що насправді сталося того дня та чому протягом понад ста років після бою крутян згадують у межах трагічного наративу.

Як відбувався бій

За словами Скальського, у середині грудня розпочався наступ більшовицьких військ в Україну, який вони вели в основному через Харків. З Харкова на Київ більшовики рухались через Полтаву, а залізнична лінія "Київ-Москва", де і є станція Крути, розглядалась більшовиками, як допоміжна. Там діяли невеликі загони більшовицьких матросів, а основний напрямок був під Полтавою.

Військове керівництво України ухвалило рішення, що основні українські військові сили мають піти також під Полтаву.

"Гайдамацький кіш Слобідської України та інші добровольчі загони вели бої там. А на чернігівський напрямок, на Крути, під Бахмач було відправлено допоміжні сили. Це були в основному загони, сформовані з юнаків Київської військової школи імені Богдана Хмельницького. Юнаки – це

не молоді хлопці, це слухачі цієї школи. Це люди з військовою освітою, які знайомі зі зброєю, які знають, як стріляти й що таке військова дисципліна. І фактично весь тягар бою, який стався 29 січня, винесли саме вони", – розповів Скальський.

У цьому загоні юнаків був ще і студентський курінь. Туди записалися добровольці, студенти й випускники, активісти молодіжних організацій, в тому числі й декілька гімназистів старших класів з різних навчальних закладів Києва. Саме вони потім стали жертвами розстрілу.

Реконструкція ВІК "Повстанець". Історична правда

"У певний момент більшовики побачили, що на полтавському напрямку їм чинять дуже потужний спротив, і перейшли на колію "Київ-Москва", опинившись в Бахмачі. Там розпочалися сутички й 29 січня стикнулися вже в Крутах", – сказав історик.

Скальський розповів, що під час бою стало відомо, що у місті Ніжин один з українських полків оголошує про свій нейтралітет і про те, що якщо раптом в Ніжин прийдуть більшовики, вони не будуть цьому протидіяти.

"Керівник бою Тимченко ухвалює рішення, що треба відступати, бо якщо в Ніжин раніше зайдуть більшовики, вони всі загинуть, оскільки опиняться в оточенні. Чекали довго, поки всіх зберуть, але, очевидно, всіх не дочекалися. Це вже було фактично завершення бою, точного підрахунку, скільки приїхало і скільки має бути, не було, бо є поранені, є зниклі безвісти", – пояснив Скальський.

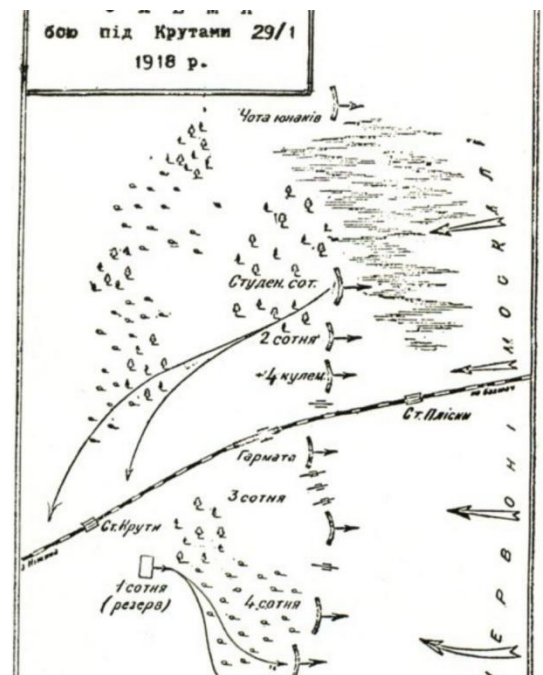

Схема бою під Крутами. Український інститут національної пам'яті

"Не дочекалися, мусили виїхати й, за моїми підрахунками, 36 осіб, оті недосвідчені студенти, спізнилися і прийшли на станцію Крути тоді, коли там були більшовики. Їх арештували та після того декого з них розстріляли, а декого – відправили в Харків у шпиталь. Більшовики відібрали всіх поранених, посадили в поїзд і відправили в Харків, я думаю, аби показати свою гуманність. Тим людям пощастило, вони змогли втекти зі шпиталю. А решту розстріляли прямо там на станції", – розповідає історик.

За його словами, у самому Києві про битву під Крутами практично нічого не знали, оскільки у місті була "загальна розруха, саботаж з боку залізничників, адже на станції Дарниця був страйк, телеграми не так просто було відправити та поїзди не так просто їздили, а в самому Києві був більшовицький заколот".

Звідки взявся трагічний дискурс довкола Дня пам'яті героїв Крут

"Трагічний наратив справді був найпоширенішим ще навіть п'ять років тому. Були суцільні плачі, трагедія та аналогічні вислови. Зараз акцент трохи змістився нібито на подолання міфів. Я помітив, що на заходах цього року є слово "міф", – сказав Скальський.

Історик розповідає, що трагічність того бою веде свою історію з березня 1918 року, коли тільки з'явилися перші повідомлення про те, що сталося під Крутами.

Поховання загиблих під Крутами. kruty.org.ua

"Відразу пішов шквал критики чинної на той час влади. Під час похорону крутянців звучали фрази про даремну жертву. Це зрозуміло у 1918 році, адже це була жива рана. Справді, під Крутами загинуло семеро гімназистів і ще близько двох десятків студентів достатньо молодого віку. Мені видається, що усі наступні покоління також підхопили трагічність цієї події й вона довгий час існувала в еміграції. З відновленням незалежності України люди, які шукали інформацію про Крути, зверталися до діаспорних текстів, де був от такий дискурс трагічності", – додав Скальський.

<https://suspilne.media/culture/100523-bij-pid-krutami-geroicnij-vcinok-ci-tragedia-poasmue-istorik/>

